

A KIS ÚT

Kolléganóm, aki minden téren nagyon lelkiismeretes, szinte valami belső tüztől hajtva keresi az alkalmat, hogy a „szeretet nevében” figyelmeztesse hibáikra ismerőseit, munkatársait. Sajnos, túlbuzgó magatartásával legtöbb esetben az ellenkező hatást éri el. Nem egyszer például még olyanok is durva beszédet folytatnak jelenlétében, akik egyébként nem teszik, — csak hogy „megbotránkozathassák”. Ezzel kapcsolatban magamnak is támadt problémám. Én ugyanis a bűnöket két csoportra osztom. Vannak olyan bűnök, melyek csak Istenre és rám tartoznak, de vannak olyanok is, melyek mások számára is okozhatnak anyagi vagy lelki kárt. Ez utóbbiakkal kapcsolatban bizonyos „kollektív felelősség” is fenn forog. Nem csak nekem kell az ilyen bűnöket kerülnöm, de másokat is figyelmeztetnem kell ilyen hibáikra. Ugyanakkor viszont érzem, hogy igen nehéz a határt megvonni e téren a kötelesség és a túlbuzgóság között. Hogyan kell itt helyesen eljárni?

A felvetett probléma általános érdekű és időszerű mind elméleti, mind pedig gyakorlati vonatkozásait tekintve. Az előbbiről — az elméletről — röviden csak annyit szeretnénk említeni, hogy a régebbi arculatú vallásosság vitathatatlanul kissé elhanyagolta a kollektív szempontokat. Túlon túl individualista volt, szinte kizárólag az „én megszentesülésére” vetette a súlyt. Könnyen eshetett ezért a Kain-ni bűnbe, mondván: „Talán bizony őrzője vagyok-e én testvéremnek?” Manapság a lelki élet szempontjából is mindinkább érvényre jutnak azok a megfontolások, amelyek a környezet érdekeinek, az embertestvérek lelki hasznának vagy kárának figyelembevételét is megkívánják. Ezért e vallásos magatartás, lelkiismeretvizsgálatot véggezve felteszi a kérdést: „bűnrevezető alkalom lehetek-e más számára?”, de ugyancsak észreveszi azt is, ha mások tanúsítanak környezetük szempontjából káros, esetleg megbotránkozató magatartást. Gondolhatunk itt a közös társadalmi anyagi és erkölcsi értékek védelmétől kezdve egészen a „rossz társaság” és rossz példa romboló hatásáig számos, közösségi tapasztalatból ismert tényezőre. Kétségtelenül igaz ezért a megállapítás, hogy ha lelkileg nem zárkózunk be önző módon magunkba, több áldást szerzünk Istentől mind a magunk, mind pedig környezetünk számára is.

Áttérve a kérdés gyakorlatibb megvilágítására, fel kell hívunk a figyelmet arra, hogy a keresztény erkölcsi életben az „arany középútról” két irányban tételünk el. „Per excessum”, azaz valaminek a túlzásba vitelével és „per defectum”, azaz valamilyen hiányossággal, valaminek el-

hanyagolásával. E két lehetőség között keresi a keresztény okosság a helyes középutat.

A kérdező kolléganője — feltételezve, hogy valódi jószándék és nem pl. feltűnési vágy vezeti — az első módon vétette el az irányt. Család, munkatársak, környezet egyaránt terhesnek érez mindenfajta túlbuzgóságot. Eszünkbe jut itt az a bizonyos jószándékú, de mindenképpen „kétbalkezes” ember, aki hosszú éveken át mindenkit, akivel csak a sors összehozta, már az első pillanatokban „meg akart téríteni”. Elgondolható, hogy mily „sikerrel”... Az ilyen ember elfejtetkezik arról, hogy az egyik legfontosabb keresztény erény a prudentia, azaz a mértéktartó, a helyzetet helyesen felismerő okosság.

Ugyanakkor azonban a másik véget kerülésére is ügyelnünk kell. Az önzően individualista lelki élet helyett a közösségi szellemnek, a mások felé tisztelettel forduló, azt őszintén szerető lelkiségnek kell, hogy képviselői, formálói legyünk. E lelkiség egyik jellemzője az a szeretetből fakadó magatartás is, melyet a katolikus erkölcsstan „correctio fraterna”-nak, azaz testvéri kiigazításnak, figyelmeztetésnek nevez. Hogy miként s mily esetekben kell ezt alkalmazni, azt elsősorban az okosság által vezetett körültekintő szeretet sugallja.

Ami e figyelmeztetés módját illeti, arra nézve maga Krisztus adja meg az alapvető eligazítást: „Ha vétkezik elened testvéred, menj, fedd meg őt négy szemközt. Ha hallgat rád, megnyerted testvéredet.” Az Üdvözítő tehát mindenekelőtt a diszkrét, tapintatos magatartást írja elő. A más meg- ségényítő, a mások hibáit nagydobra

verő „testvéri” figyelmeztetés ennek az alapvető krisztusi intelmeknek mond ellen. Természetesen a „testvér” szót itt egészen tágam kell értelmezni. Vonatkozhat ez a gyermekét nevelő szülőre, a pedagógusra, munkatársra, sőt még az utcán a szabálytalanul közlekedő járókelőt figyelmeztetőkre is.

E tapintat nélkülözhetetlen feltétele a figyelmeztetés eredményességének. Eszünkbe jut ezért az az apa, aki, hogy tizenkét éves fiát hibájára „figyelmeztesse”, áthívatta a szomszéd lakások hasonló korú gyermekeit s előttük tárta fel, hogy „szégyentelen fia zülük — titokban cigarettázik”. Vagy az a tanárnó, aki értesülve egyik felnőtt számba menő tanítványa — kétségtelenül helytelen — viselkedéséről, úgy végezte el a „nevelő” célzatú figyelmeztetést, hogy bár nevet nem említett, az osztálynak még sem lehetett kétsége afelől, hogy kikről van szó. Az eredményt mindkét esetben könnyen elképzelhetjük. A „jóindulatú”, „kötelességszerű”, „atyai” figyelmeztetések címén elkövetett nagyfokú tapintatlanságot sajnos még hosszan sorolhatnánk az élet példatárából. Ehelyett ismételten csak az Úr Jézus által is nyomatékozott, szeretetből fakadó tapintat arany szabályát idézzük emlékezetbe.

Folytatva a feltett kérdésre a választ, a „hogyan” problémája után arról kell még szólnunk, *mely esetekben kell vállalni* ezt a gyakran valóban kényelmetlen kötelességet. Mikor kötelezhet lelkiismeretünk, hogy embertársainkat — legyenek azok hozzátartozóink, munkatársaink, barátaink — figyelmeztessük hibáikra?

A keresztény erkölcsan ad eligazítást e téren. Azt mondja ugyanis, hogy akkor áll fenn a szeretetből fakadó testvéri figyelmeztetés kötelezettsége, midőn *a) elégségesen súlyos ok forog fenn*, mely miatt szót kell emelnünk. Annyit jelent ez, hogy csak is a komoly hibákat kell szóvátennünk. Elsősorban azokat, melyek a közösségi élet számára jelentenek valamilyen veszélyt, komoly kellemetlenséget. Az unos-untalan gyermekét rendreutasító szülő, barátnőjét, kollégáját kis hibáira, gyengeségeire is figyelmeztető ember magatartása szinte minden esetben célját téveszti. *b) csak valóban fennforgó, megtörtént esete-*

ket szabad szóvá tennünk. A pletykázó szóbeszéd, lelkiismeretlen suttogás nyomán csak nagyon óvatosan szabad eljárnunk. Sőt, e téren inkább az a kötelesség hárul ránk, hogy tapintattal figyelmeztessük a szóbeszéd „áldozatát”, hogy az maga is tudomást szerezzen a háta mögött folytatott — olykor tán rágalmazó — vádakról. *c) Csak azokban az esetekben tegyük szóvá embertársaink előtt hibáikat, ha körültekintő okossággal úgy látjuk, hogy figyelmeztetésünk nyomán valami eredményt is elérhetünk.* Ha nincs erre alapos reményünk, ha tudjuk, hogy esetleg nálunk illetékesebbek szóltak már, akkor mi ne öntsünk olajat a tűzre. Senki sem láthat bele a másik szívébe-lelkébe s könnyen lehetséges, hogy oly fájó sebet bolygatunk meg, melytől embertársunk jobban szenved, mint környezetete.

Ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy a testvéri figyelmeztetés a *szerepet aktusa*, ezért csakis megértő, segíteni kívánó szívből fakadhat. Ez a szeretet pedig — Szent Pál szavával élve — „türelmes, jóságos, ... nem tapintatlan, haragra nem gerjed”. És a szeretet olykor elég erős, hogy egy figyelmeztető pillantást vetve testvére-re, eredményt érjen el, máskor pedig képes legyőzni önmagát, hogy félretéve minden kényelmetlenséget — intó szavát hallassa.

Végezetül a gyakorlati cselekvés normájaként *Liguori Szent Alfonz* tanácsát ajánlhatjuk. A nagy tapasztalatú egyháztanító szerint csak akkor kötelez minket a testvéri figyelmeztetés szeretetből fakadó parancsa, ha a fentebb felsorolt három feltétel egyaránt megvan. Tehát csak a valóban megtörtént, súlyos hibát kell szóvátennünk s csakis akkor, ha komoly reményünk van rá, hogy figyelmeztetésünkkel eredményt is érhetünk el. Ha e körülmények valamelyike hiányzik, senkit sem kötelez a testvéri figyelmeztetés gyakorlásának parancsa.

Mindig érvényes azonban a szentpáli felszólítás: „Testvérek, ha botlásom érnek valakit, ti, akik lelkiiek vagytok, intsetek meg a szelídség szellemében. De ügyelj, hogy magad kifsértésbe ne essél. Viseljétek egymás gyöngéit, így teljesítitek Krisztus törvényét.” Továbbá: „Törekedjétek a szeretetre.”

Szennay András